

Nový začátek se Samuelem

Převod materiálu

Tomáš Trusina

Pořadí v lekci

1

Téma

Bůh Izraele začíná novou sérii příběhů

Cíle

- Děti poznají, co to znamená navazovat.
- Dětem dojde, že pokračování příběhů Božího lidu není žádná samozřejmost.
- Cíl pro celý cyklus nedělní školy: „Dál přece nejdeme sami,“ protože Hospodin nám otevírá cestu i tam, kde ji sami nevidíme, nebo jsme ji sami zatarasili.

Pro učitele

Výkladové poznámky

- *Charakterizace postav pomocí jmen a jejich významu:* Jméno *Samuel* znamená *Vyslyšel Bůh*. Jeho jméno biblické podání vysvětluje dvěma „příběhy o jméně“: o vyslyšení Chany (1,20) a o naslouchání Hospodinovu povolání (3,10 n). Tenáťi tak vyprávění napovídá: jde o vyslychajícího, milosrdného a překvapivě nadějně jednatelého Boha – jemu je třeba naslouchat a jeho poslouchat. Samuele tak oprávněně můžeme představit jako toho, který slyší živý hlas Hospodina v uprostřed nenaslouchajícího lidu.

Elkána (Bůh vytvořil): ať nepatří „geneticky“ do Izraele, přece z něj Bůh vytvořil plodnost víry.

Chana: Milost, Přizve? (Ž 77,10), prosba o přizve? (Jb 9,17). *Penina: Perla* (v hebrejštině souvisí toto slovo se slovy jako základ, opevnění, vědce – ona se tedy cítí jako „perla rodiny“ a základ její další budoucnosti). *Élí: Vyvýšený, Obětník; Chofní: Bojovník, Přestní zápasník; Pinchas: Ústa z bronzu (Bronzová huba).*

Jména v hebrejském příběhu hodně napovídají o roli postav v příběhu. Podle jmen můžeme ústředníky příběhu rozdělit na dvě skupiny: Elkána a Chana závisejí už svým jménem na Božím rozhodnutí a smilování. Jejich existence je křehká a nezajišťuje ji ani rod, ani náboženská instituce. Penina, Élí, Chofní, Pinchas už naopak podle jména mají zaručené místo, dané plodností nebo náboženskou funkcí (viz i 2,28). Osud bezdětné Chany je ve zřetelném napětí s osudem dětmi obdařených Peniny. Podobné napětí zjišťujeme i mezi Samuelem, povoláním mimo oficiální kněžskou linii, a tehdejší kněžským establishmentem, který představuje Élí a jeho synové.

Rozumět významu jmen je důležité pro nás jako vypravěče. Dětem stačí vyložit význam jména Chana (řecké Anna), popř. Penina a Samuel.

- *Bezdětnost* v konvenčním náboženském pohledu (který ztělesňuje Penina [viz 1,6], nikoli manžel Elkána!) znamenala Boží trest až zavržení. V příbězích izraelských prametek (Sára, Rebeka, Ráchel) má ovšem bezdětnost hluboký teologický význam: Má-li se otevřít další série příběhů, závisí vše na tom, až otevře-li ho Hospodin. Napovídá se tím, že Izrael není Božím vyvoleným a prvorozeným „od p

„írození“. Potentní samci a své mateřství na odív vystavující samičky mohou udávat tón v pohanství. V Izraeli nic nezmohou – tam platí „pouhá milost“ (viz Linden, Nico ter: *Povídá se...* Heršpice: Eman, 1999, s. 116). Izrael není made in Israel, Izrael je made in heaven (viz Linden, Nico ter: *Povídá se... podle Tóry*. Benešov: Eman, 2015, s. 107). Narození syna neplodné matce otevírá novou etapu v příběhu Boha a jeho lidu – narození Samuele je předzvěstí, že končí doba soudců a začíná doba královská. V tomto smyslu navazuje na motivy tohoto příběhu evangelista Lukáš, když vypráví o zvěstování zatím neprovdané Marii.

- *Chanina modlitba* (1,9-11) je nejprve modlitbou z hořkosti duše (viz Jb 10,1nn). V pláči vylévá (srv. Ž 42,5; 1S 7,6) před Hospodina všechnu bídu a hořkost své zavrženosti. „Vylévání“ je příznakem obnovované důvěry v Hospodina. Její modlitba tedy není projevem odevzdanosti, ale spíš nově rostoucí důvěry. Toto tušení se vzápětí artikuluje do slibu: viz v. 11. Vděčná víra, oživující očekáváním, také ví a respektuje, že darované patří Hospodinu. Její slib zní jako parafráze ustanovení z Nu 6,2.
- *Závěrečná část příběhu* (1,20-28) je nesená vděčností a vřností (Ž 116,12.14nn). Jestliže se Hospodin ukázal jako vřný, hodný důvěry, vyslyšající prosby, osvědčuje víra vděčnost a vřnost: Hospodin dal – já oddávám (v 28). Splnění slibu, tj. odevzdání Samuele, nepředstavuje pro Chanu ztrátu, ale logické pokračování příběhu, který s ní začal Hospodin. Opakují se tu v opačném pořadí motivy z v. 19: tam se klaní – obdarování pokojem a zaslíbením – a s tím vcházejí do domu svého. Kdežto nyní vcházejí – se Samuelem – do domu Hospodinova – aby se tu poklonil darovaný Samuel.
- *Chanina píseň* (2,1-10) je ozvěnou radosti Sáry (Gn 21,6-7) a předzvěstí radosti Marie (L 1,46nn). Je to píseňka lidu víry, který poznává, že uprostřed tohoto světa není s Božími sliby odsouzen k zániku a hynutí. Vyzpívává radost z překvapivých činů naděje, vyznává, že Hospodinovo dílo spásy začíná vždy z opačného konce, než napovídají náboženské a společenské konvence (vv 4-5.6.7-8; srv. Ž 113,7-9). Jedinečnost této spásy má za úkol ztlesnit pomazaný, mesiáš (v 10). Vyznavačské důrazy této písně jsou jednou z důležitých linií biblického svědectví. V době makabejského povstání se z ní stal hymnus, který pak evangelista Lukáš vkládá do úst Marii. V české písňové tradici máme tento hymnus dobře zpracován v písni *Má duše Boha velebí* (EZ 627 nebo SV 176).

Úskali

- Téma Božího slyšení úzce souvisí s *modlitbou*. Vyprávění by mělo podtrhnout modlitbu jako postoj otevřenosti, nikoli vypořítavosti. Při vyprávění o Chanině slibu zasvětit syna Hospodinu (1,11), je třeba vystíhat se náznaku, že jde o jakýsi „zbožný handl“ či návod, „jak se správně pomodlit, aby nás Pán Bůh vyslyšel“. Chana slibuje odvděčit se ve chvíli, kdy ještě nemá nic v ruce. Z jejího slibu mluví důvěra a naděje, nikoli vypořítavost.
- *Příběh rodiny a jednotlivce* má ve SZ zároveň *kolektivní rozměr*. V praoteckých příbězích, stejně jako v tomto, ztleskují neplodné opovrhované matky nezajištěnou, neúspěšnou a okolím opovrhovanou pozici Izraele v tomto (pohanském) světě. Náš způsob čtení SZ nás přitom vede k tomu, abychom tyto příběhy vnímali pouze v individuální rovině. Proto je potřeba jasně si uvědomit a povědět, že jde o příběhy modelové a že do jednajících postav se promítá kolektivní zkušenost víry (a nevěry) Izraele. Právě tato rovina je pak vyzdvížena v Chanině (a později Mariině) chvalo zpěvu.
- Chana ve své písni *zvedá roh proti nepříteli*. Nejde ovšem o pomstychtivost či nenávist. Ale o vyjádření naděje, že tam, kde to svědkové víry prohrávají, poslouchají urážky a posměch, přece směji po vítězit s Božím zastáním. Nakonec nás nečeká zklamání a ztrapnění, komu a čemu že jsme to uvěřili, ale vítězství Božího království.
- V současnosti se stává čím dál větší problémem *bezdětnost*. Pokud toto hořké téma dříve otevřelo, připomejte, že v příbězích tohoto ražení (viz Abraham a Sára a pod.) má motiv neplodnosti především „zvěstný význam“ (viz klíčové pojmy i předchozí odst.), není to prokletí. Pokud poselství příběhu zužitkovat v této souvislosti, tak snad zdraznit „vylití hořkosti“ před Hospodina. A důvěru, že on otevírá budoucnost, byť by to nebylo vždy podle našich představ.

Odkazy

Odkazy na pracovní listy, starší p?ípravky a jiné související materiály (odkazy) najdete pod úlohou pod nadpisy **Kam dále** a **Pracovní listy**.

Pozor! Pracovní list *Povolání Samuele* obsahuje též postavy a témata z následující úlohy. Pokud ho využijete, soustřeďte se hlavně na kontrast Chany a Peniny.

Můžete využít i pracovní list k sedmému p?íkázání: vymažte text o Ježíši a ženě a ?íslo. Obrázek můžete využít jako motivaci – a? d?ti zkusí vymyslet: Pro? je žena ztrápená – co asi říká – a co jí asi říká ten muž? Nadává jí nebo ji chce spíš potěšit? Výsledky můžete užít v úvodu vyprávění. P?ípadně můžete list využít na závěr jako opakování: Kdo to asi je? A co si říkájí?

Pro d?ti

Kázání pro rodinné bohoslužby

Motivace – ?ím to je, že pokračují po?ád dál oblíbené p?íb?hy?

Na jaké seriály rády koukáte nebo si ?tete? Pro? myslíte, že ty seriály pokračují dál? (pokud je to těžká otázka, hned pokračujte: nap?..) To takhle dlouhé naplánovali ti, kdo je vymýšlejí a píše (spisovatelé a režiséři)? Nebo si je spíš oblíbili diváci, a tak pro ně tv?rci vymýšlejí po?ád další pokračování? Víte, že mnohé seriály prostě skončí, když se na ně p?estávají lidi koukat?

I my máme za sebou takovou sérii „Stvoření a Praotci“ (kteří to jsou – můžeme je p?ipomenout flanelografem, viz *Pom?cky*) a „Vyvedení z Egypta a cesta do zaslíbené země“. Obě dvě patří do první ?ásti, které se říká „Tóra“ (Mojžíš?v zákon). Pak jsme pokračovali sérií o p?íchodu do země zaslíbené a o soudcích. Vzpomenete si na jména nebo p?íb?hy? (Op?t můžete užít flanelograf.)

Teď máme za?ít další sérii: o Samuelovi a králích a prorocích. Ale vždycky, když začíná další biblická série, není to proto, že by všichni chtěli pokračování. ?asto to spíš vypadá, že se ten p?íb?h zamotal, nebo že o hlavní postavu už nikdo nestojí.

A proto musí za?ít úplně znova. A to znamená za?ít od lidí – nebo od Hospodina?

Jak to bude tentokrát? Poslouchejte...

Posmívání bezd?tná Chana

V době soudců (jako byl Gedeon nebo Samson) žila na izraelských horách rodina. Bohatý muž Elkána, který – jak to v Izraeli tehdy bývalo – měl dvě ženy. Nebyly na tom stejné. Jedna měla d?ti, zatímco druhá byla bezd?tná. Ta bez d?tí se jmenovala Chana (podle ní se jmenují všechny Anny i Hany – jsou tady nějaké?). Znamená to Milostí obdarovaná, ale ona se cítila pesně opačně: Nemám d?ti, a to znamená, že mě určitě nikdo nemá rád, ani Hospodin. Ta druhá, co d?ti měla, se jmenovala Penina, Perla. Když si vyšla rodina na procházku, patřila se nesla: Díky mně zůstane Elkán?v rod zachován... Já jsem perla rodiny! Kde mohla, tam Chanu p?kně ponižovala: Tak co, Chano, po?ád nic?

Jednou za rok chodila celá rodina na bohoslužby do svatyně v Šílo. Měli to hodně daleko (kdo je tady dnes z nejv?tší dálky?), ale o to víc se všichni těšili. To bude svátek! Budou Pánu Bohu d?kovat – a taky bude hostina, jak se tam najedí a napijí!

Jenom Chana se netěšila. Právě p?i bohoslužbách v Šílo se jí Penina posmívala: Jen se na sebe podívej, co jsi za?i! D?ti nemáš, za? chceš Bohu d?kovat...? Tehdy bylo Chaně nejh??. Trápila se tak, že nic nejedla ani

nepila. Když to její muž viděl, donesl jí plný talíř, objal ji a řekl: K čemu to je, pořád se takhle trápit? Nemysli, Chano, já vím, jak ti je. A já jsem s tebou a mám tě rád.

Modlitba ponižované

Když to takhle Chana uslyšela, řekla si: Těba nejsem nemilovaná. Těba mě vyslyší i Hospodin. A šla do svatyně a tam se modlila. Její modlitba, to byl ze začátku samý pláč a nářek: „Podívej se Bože, co jsem za, jaké mám trápení, jak se mi posmívají. Takhle jsem skončila... Jsem úplně na dně.“

Ale když si u Hospodina vylila své smutné srdce, začala po chvíli mluvit jinak: „Hospodine, já vím, žeš na mne nezapomněl. Víš, že mne ztrápenou slyšíš. I když se mi Penina posmívá, já vím, že jsi jiný. Odvážuji se doufat, že pro tebe nejsem zapomenutá ani zavržená. A jestliže se na mne rozpomeň a dáš mi syna... kdyby se něco tak nádherného stalo, bude sloužit jen a jen tobě.“

Vyslyšel Bůh

Od vrat svatyně sledoval Chanu starý kněz Élí. Viděl, že něco drmolí a přitom se jí třesou ramena, a dostával čím dál větší zlost. Co to tu ta ženská provádí? Určitě se na hostině opila! Obořil se na ni: „Přestať pít! Koukej, jak tady vyvádíš...“ Ale Chana se bránila: „Já jsem se modlila, opravdově, z hloubky srdce! Vylévala jsem Bohu všechno své trápení...“

Na to jí starý Élí nic nemohl říct. A tak jen zabručel požehnání: „Jdi v pokoji, a Bůh ať vyslyší tvou prosbu.“ Ale pro Chanu jako by se změnil svět: Ano, světla jsem Hospodinu všechno svoje trápení. Ať to dopadne, jak chce, určitě mě vyslyšel. Teď mohu žít v pokoji.

A když pak šli domů, znělo jí pořád to slovo: „Jdi v pokoji.“ A znělo jí i večer, když šli spát, a znělo jí, i když zjistila, že bude maminkou, a znělo jí, když se jí nakonec narodil syn. A protože nezapomněla, jak to všechno bylo, a kdo ji slyšel a vyslyšel, dala svému synu jméno Samuel. Víte, co znamená? Vyslyšel Bůh. To jméno je vlastně krátká písnička: Bůh slyší nářek ztrápených, opuštěných a ponížených. Nezapomíná na nás, dává nám novou naději.

Chana plní, co slibovala

Když Chana Samuele odkojila (to mu byly tak tři roky), šli zase do svatyně v Šílo. Starý kněz Élí (co nerozuměl Chanině modlitbě) tam ještě pořád seděl a Chana mu pověděla: Pamatuješ si mne? To já tady vylévala Hospodinu svou bolest a hořkost. A on mě vyslyšel, smiloval se nad mnou, dal mi tohoto chlapce. A tak já teď takhle krásný a nečekaný dar, tohoto syna, dávám Hospodinu. Nech si ho tady, ať se u tebe učí, jak slyšet a poslouchat Hospodina.

Má duše velebí Stvořitele nových počátků

Chana je v tom příběhu taková „matka církev“. Protože i Boží lid si leckdy připadá bezvýznamný, odstrkovaný, posmíváný, bez budoucnosti. Ale, a to je důležitéjší, z příběhu Boha Abrahama (a o kom jsme si vyprávěli loni ještě – Izákova, Jakobova, Josefova, Mojžíšova...) slyšíme: Dá se mu věřit, že nás slyší. Můžeme mu vylít srdce. A pro něj zbyteční nejsme. On chce pokračovat v tom příběhu, i když se tomu mnozí posmívají nebo nad jeho pokračováním zlomili hlava jak Penina nad Chanou.

A za to pak Chana děkovala Hospodinu, a velebila ho:

Má duše Boha velebí! Byla jsem ponížená a posmívána, a zastal se mne! Už jsem všechno viděla černě, a otevřel mi skvělou budoucnost! Ano, takový je náš Bůh, Bůh Izraele: Ztrápeným dá vyjít z nesnází – kdežto pyšné a sebejisté sráží. Zastává se chudáků, kteří se brodí v blátě – a překvapuje tím úspěšné a mocné. Kdo

spoléhali na své síly, slávu a bohatství najednou padnou. Posmívané neplodné dává d?ti, kdežto sebejistá matka rodu nemá ?ím se pyšnit. Ti, kdo byli posmíváni a nad nimiž lámali h?l, mohou vykro?it s novou nad?jí! Takhle dává pokra?ovat svým p?íb?h?m. Sláva Hospodinu!

Pom?cky

Pokud jste zvyklí na *flanelograf*, m?žete p?i motivaci užít figurek praotc?, Mojžíše, Jozua, soudc? (viz Flanelograf I a II). Na p?íb?h o Chan? by vám pak mohla sta?it jedna nová figurka, kterou si nachystáte v poloze stojící (smutné), potom, kle?ící a pla?ící (modlitba), potom t?eba t?hotné (s b?íškem) a nakonec vesele prozp?vující. M?žete využít figurek v r?zných pozicích, obkreslit je, a dát jim jedny vlasy, jedny šaty a pod.

P?edškoláci

Pokud se bohoslužeb pro d?ti ú?astní p?evážn? p?edškolní d?ti, m?žete jim rozdat postavi?ky z flanelografu – a pak je vyvolávat jménem postavi?ky (d?ti mohou sed?t v kroužku, kdo si nepamatuje, sedne si doprost?ed, dokud ho n?kdo nevyst?ídá). Nakonec je volejte postupn? ve správném d?jepravném po?adí a utvo?te zástup. Skon?íte nap?. tím – ten zástup zdaleka není celý – dnes za?ínáme druhou sérii – na konci bude aspo? dvakrát delší.

Mladší školní d?ti

Viz motivace na za?átku kázání.

Starší školní d?ti

Co to znamená, že se n?co „zašmodrchalo“? V jakých p?ípadech se toto p?irovnání užívá? Už jste to n?kdy zažili sami?

Vzpomenete si, kdy se zašmodrchal p?íb?h Božího lidu – Abrahama, Jáкова, Josefa, Mojžíše, soudc?...? Co bylo p?í?inou? A co pomohlo?

(Rozhovor m?žete vést místo motiva?ního uvedení jako p?ipomínku, že se p?íb?h Božího lidu neodvívá p?ímo ?a?e, naráží na nep?átelství i vlastní slabost a selhání.)

P?esah

Proberte p?íb?h a jeho postavy a zkuste je rozd?lit na osoby významné a vážené a osoby oby?ejné, bezvýznamné ?i pohrdané. S kterými B?h po?ítá pro své další dílo?

Dává nám vypráv?ní návod, jak vymoci na Bohu spln?ní našich proseb?

Kamarád se vám sv??í: Slíbil jsem Pánu Bohu, že budu chodit pravideln? do kostela, když dostanu jedni?ku z tý písemky, co jsem se na ni neu?il. – Co si o tom myslíte vy?

Kdo si kdy Chaninu písni?ku taky zpíval? (Zpívala ji vlastn? už Sára, když se do?kala Izáka... Marie p?i tom úpln? nejslavn?jším za?átku, narození Ježíše... zpívají ji ti, kdo si nenechali namluvit, že Boží dílo už m?žeme leda poh?bít).

Liturgie

Písn?

Viz **Odkaz na píse?** pod úlohou.

Biblický text k zapamatování

*Mé srdce jásotem oslavuje Hospodina, m?j roh se zvedá dík Hospodinu. Má ústa se otev?ela proti nep?átel?
m, raduji se ze tvé spásy. (1S 2,1)*

Rituál

Píse?: Každou postavu m?že provázet jedna píse?, kterou m?žete zpívat nebo její ?ást skandovat. U Samuele navrhujeme *Nás zavolal jsi Pane, my proto p?išli sem* (EZ 680, BTS 47) nebo *Mluv, Pane m?j, tv?j služebník slyší* (HA 137).

Kámen: Ve ?tvrté úloze cyklu ([Pamatujme, B?h nám pomohl...](#)) budeme vypráv?t o kameni Eben Ezer, který p?ipomíná Hospodinovu pomoc. Ale také všechno, co jí p?edcházelo. M?žete najít p?im??en? velký kámen, dát ho do klubovny pro NŠ nebo do modlitebny, a d?ti tam pokaždé napíšou ?i nalepí co by z dnešního p?íb?hu necht?ly a nem?ly zapomenout. Co to je za kámen se ovšem dozv?dí až v ned?li, na kterou p?ipadá ?tvrtá úloha. Jak s ním budete pracovat, jak ho využívat, si domluvte spole?n? p?ed samuelovským cyklem.

Okénko do bohoslužeb

Nebudete-li konat rodinné bohoslužby, využijte úvodní *Motivaci* (domluvte se s u?iteli NŠ).

Modlitba

Slyšíš plá? opušt?ných, Bože Chany a Samuele, a nasloucháš utrpení ponížených. Umož?uješ vylít si srdce, když nevíme, kudy kam. Otevíráš uši i srdce a u?íš naslouchat. Tak obnovuješ v?rnost a nad?ji. D?kujeme, že pat?íme do zástupu t?ch, kdo ti vždy znova sm?jí naslouchat. A že se m?žeme t?šit, co o tob? a tvých ?inech zase uslyšíme. Amen.

Odkaz na pracovní list

[01 Povolání Samuele](#)

[7. p?íkázání – J 8,1-11](#)

Kam dále

[Keller, Jakub: Povolání Samuele \(starší zpracování p?íb?hu z cyklu Pozvání na c...](#)

Odkaz na píse?

[Nezná tu nikdo soužení mé, to zná snad jenom Ježíš](#)

[Nám pomoz, Pane milý \(EZ631\)](#)

[To já, ó Pane m?j, p?jdu, když mne posíláš](#)

[Chci Pána slaviti svým srdcem ?asu každého](#)

[Nás zavolal jsi, Pane \(BTS47\)](#)

[Má duše Boha velebí \(BTS29\)](#)

[Magnificat anima mea \(Duše má velebí Pána\) \(SV478\)](#)

Cílová skupina

[Mladší školní](#)

[P?edškolní](#)

[Starší školní](#)

Katechetické cykly

[Dál p?ece nejdeme sami II \(Od Samuele k Šalomounovi + Od Elijáše k mesiášovi\)](#)

Biblický odkaz (kat)

[1 Samuelova 1](#)